

Művelődési és Közoktatási Minisztérium Kisebbségi Főosztály

A nemzeti és etnikai kisebbségek oktatása a NAT-ban

- Tervezet -

A kisebbségi oktatás, nevelés a Magyar Köztársaság oktatási, nevelési rendszerében, annak szerves részeként valósul meg. Célja a kisebbségi önazonosság megőrzése, ápolása és erősítése. Ennek érdekében törekszik:

- az adott kisebbség nyelvének irodalmi szintű szóbeli és írásbeli megértésének, illetve használatának kifejlesztésével az adott anyanyelv művelt köznyelvi szinten történő elsajátíttatásának elősegítésére,

- a népköltészet, a zene, a képzőművészet, a szokások és hagyományok megismertetésére és ápolására,

- a történelmi hagyományok, az anyanyelvi kultúra, a hon- és népismeret oktatására,

- a tárgyi és szellemi kultúra iránti megbecsülés elmélyítésére,

- a multikulturalizmus értékeinek kifejezésre juttatásával toleranciára, a másság tiszteletére való nevelésre,

- az anyaország életének, kultúrájának, történelmének megismerésére.

A kisebbségi oktatás, nevelés alapvető feladata

- hogy a gyökerek feltárásával, az elődök sorsának megismerésével, a nagy történelmi sorsfordulók, a kisebbség eltérő kultúrájának, életvitelének, szokásainak, hagyományainak megismertetésével, a népi kultúra, a mesterségek bemutatásával hozzájáruljon az identitástudat kialakításához és fejlesztéséhez,

- hogy a cigány tanulók számára biztosítsa a szociokulturális hátrányok leküzdését, a közoktatáson belüli esélyegyenlőségüket,

- hogy megértesse a kisebbségek szerepét a nemzetközi kapcsolatokban, elsősorban az anyaország és Magyarország kapcsolataiban,

- hogy megismertesse a Magyarországon élő kisebbségek intézményrendszerét, a kisebbség jogait szabályozó legfontosabb jogforrásokat,

- hogy elősegítse a hazai történelem, a kisebbségek története és az anyaország történelmének legfontosabb korszakairól való tájékozódást,

- hogy interkulturális oktatási program segítségével biztosítsa a többséghez és a kisebbséghez tartozó tanulók számára egymás kultúrájának kölcsönös és együttes megismerését

- hogy megismertesse a magyarországi kisebbségek irodalmi, néprajzi, a kisebbségi nyelvhasználat sajátosságait, a nyelvújításokat,

- hogy a nyelv megismertetésével és megszeretetésével újjáélessze az anyanyelv tanulása, a sajátos kultúra és hagyományok átörökítése iránti igényt,

- hogy tudatos nyelvhasználatl, a nyelv sajátosságainak élményt adó bemutatásával lehetővé tegye a beszédtechnika alapjainak elsajátítását, a nyelv szabályrendszerének rövid mondatokkal való használatát, az igényes nyelvhasználat megalapozását.

Általános fejlesztési követelmények

A nemzeti kisebbségek oktatásának, nevelésének arra kell irányulnia, hogy a pedagógiai szakaszoknak és az oktatási típusoknak megfelelően lehetővé tegyen egy olyan nyelvoktatási szakaszt, melyben a kisebbség nyelvét élő idegen nyelvként tanítva lehessen elérni azt a tudásszintet, melyre a kétnyelvű, illetve a nemzetiségi tannyelvű oktatás épülhet.

A kisebbségi nyelv oktatásának fejlesztési követelményeit a különböző oktatási típusokban (nyelvoktató, kétnyelvű, tannyelvű) az adott iskolaszakaszoknak megfelelően a beszédértési

készséggel, a beszédképességgel, az olvasás és írás készségével, továbbá az elsajátított szókinccsel lehet meghatározni. A szókinccs a tizedik évfolyam végén 1200-2400 kifejezésből áll és a köznapi élet minden fontosabb területét, a népismeretet, a népköltészetet, a zenét és képzőművészetet felölelő szöveg nyelvtani, lexikai struktúráit és tartalmait tükrözi.

Ezeket a követelményeket az egyes pedagógiai szakaszokként (azon belül 1-4. az 5-6. a 7-8. és a 9-10. évfolyamra) arányosan kell meghatározni. A kisebbségi oktatás, nevelés legfontosabb előnye, hogy támaszkodhat a nemzetiségi kultúrából és hagyományokból fakadó motivációra és ismeretekre, mely a nyelvtanulás egész folyamatában a különböző művelődési területeken az adott korosztálynak és a nyelvi alapoknak megfelelően bontakoztathat ki. Fontos a nyelvtanulási szokás kialakítása, a sikerélményt adó kommunikatív feladatok előtérbe helyezése, a nyelvelsajátítás értékének tudatosítása.

Az alapfokú és az alsó középfokú pedagógiai szakaszban oktatási típusonként kell meghatározni az egyes műveltségi területek (Ember és társadalom, Ember és természet, Földünk-környezetünk, Művészetek, Életvitel és gyakorlat, valamint a Népismeret) tartalmainak feldolgozásához szükséges időarányok nyelvenkénti elosztását oly módon, hogy azok az ismeretszerzéshez szükséges jártasságok, készségek és képességek elsajátítását biztosítsák.

A népismeret az egyes kisebbségek kultúrájáról, történelméről és hagyományairól szóló legfontosabb ismereteket tartalmazó, a NAT műveltségi területeihez kapcsolódó tananyag. A nemzeti kisebbségi, a cigány felzárkóztató és az interkulturális oktatási programoknak tartalmazniuk kell a kisebbségi népismeret oktatását. A népismeret oktatása történhet a NAT műveltségi területeinek oktatásába integráltnak, a cigány felzárkóztató vagy interkulturális oktatási programba integráltnak, vagy önálló tantárgyként.

A műveltségi területek közötti arányok érvényesülése a nemzeti kisebbségi oktatásban

A műveltségi területek oktatási típusonkénti (nyelvoktató, kétnyelvű, tannyelvű) százalékos arányában a magyar, illetve az adott kisebbségi nyelvet tekintve az eltolódást a nyelvi alapok minőségétől, a tanulók jártasságának, készségeinek és képességeinek fejlettségétől és a fejlesztés mértékétől függően kell megtervezni. Az egyes pedagógiai szakaszokban és az adott kisebbségi oktatási típusokban az alábbiak szerint lehet a műveltségi területeken belül a magyar, illetve az adott kisebbség nyelvén az arányokat érvényesíteni:

1. Nyelvoktató nemzeti kisebbségi oktatás

Alapfokú szakasz (1-4. évfolyam)

A tanulók az anyanyelv és irodalom, és a művészetek keretében ismerkedjenek meg a nyelv alapjaival. Az írás-olvasás tanulása magyarul kezdődik el.

A műveltségi területeken belüli nyelvi arányok (magyar és az adott kisebbség nyelve) az adott kisebbségi nyelv megismertetésének legfontosabb eszköze. A nyelv intenzívebb tanulása érdekében az alapfokú szakasz 1-4. évfolyamán a népismeret az anyanyelv és irodalom műveltségi blokkba integrálható.

Az adott nyelven közvetített ének-zene a művészetek területén kaphat helyet. A műveltségi területeken a kisebbségi nyelvhasználat 23 %-os aránya a nyelv alapozásához járulhat hozzá.

Műveltségi terület	Nyelvoktató kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom/népismeret	18	20
Élő idegen nyelv	-	-
Matematika	21	-
Ember és társadalom történelem	3	-

Dokumentum A nemzetiségi és etnikai kisebbségek oktatása a NAT-ban

Műveltségi terület	Nyelvoktató kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Ember és természet környezet	7	–
Művészetek ének-zene	11	3
Informatika könyvtár	–	–
Életvitel és gyakorlat	5	–
Testnevelés	12	–
	77%	23%

Alapfokú szakasz (5-6. évfolyam)

Az alapfokú szakasz 5-6. évfolyamán nagyobb hangsúlyt kap az irodalom tanítása, a kisebbségi népköltészet, továbbá a szűkebb és tágabb környezet megismerése és az ének-zene. A népismeret a nyelvórákon belül oktatható. Az élő idegen nyelv harmadik nyelvként lép be.

Műveltségi terület	Nyelvoktató kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom/népismeret	9	13
Élő idegen nyelv	13	–
Matematika	18	–
Ember és társadalom történelem	7	–
Ember és természet környezet	10	–
Művészetek ének-zene	4	10
Informatika könyvtár	2	–
Életvitel és gyakorlat	3	–
Testnevelés	11	–
	77%	23%

Alsó középfokú szakasz (7-8. évfolyam)

Az alsó középfokú szakasz 7-8. évfolyamán a népismeret önálló tantárgyként oktatható megváltoztatásával, a műveltségi területek közötti arányok az Ember és természet, az Életvitel és gyakorlat arányainak csökkentésével. Az élő idegen nyelv harmadik nyelvként folytatódik.

Műveltségi terület	Nyelvoktató kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegen nyelv	10	–
Matematika	12	–
Ember és társadalom történelem	12	–
Ember és természet	14	5
Földünk-környezetünk	5	–
Művészetek	5	10
Informatika	5	–
Életvitel és gyakorlat	3	5
Testnevelés	8	–
	77%	23%

Alsó középfokú szakasz (9-10. évfolyam)

A alsó középfokú szakasz 9-10. évfolyamán a népismeret önálló tantárgyként oktatható, a műveltségi területek közötti arányokat az alábbi felosztás tükrözi:

Műveltségi terület	Nyelvoktató kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegennyelv	11	–
Matematika	13	–
Ember és társadalom		
történelem	13	–
Ember és természet	12	6
Földünk-környezetünk	5	–
Művészetek	5	10
Informatika	5	–
Életvitel és gyakorlat	3	4
Testnevelés	7	–
	77%	23%

2. Kétnyelvű nemzeti kisebbségi oktatás**Alapfokú szakasz (1-4. évfolyam)**

A kétnyelvű kisebbségi oktatás alapfokú szakaszának 1-4. évfolyamán a magyar és a kisebbségi nyelvi órák %-os aránya közelít egymáshoz. Az Anyanyelv-irodalom; az Ember és társadalom; az Ember és környezet és a Művészetek műveltségi területein belül kialakítandó tantárgycsoportok 44 %-ban az adott nemzetiségi nyelven és 56 %-ban magyar nyelven biztosítják az ismeretelsajátítást.

Nagy hangsúly helyeződik a két nyelv (magyar és a kisebbségi nyelv) használatának kiegyenlítésére az ismeretszerzésben, a megértésben, a feldolgozásban, a rendszerezésben, az elsajátításban és alkalmazásban. A népismeret tanítása az Anyanyelv-irodalom műveltségi területen belül valósítandó meg.

Műveltségi terület	Kétnyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom/Népismeret	18	18
Élő idegen nyelv		
Matematika	21	–
Ember és társadalom		
történelem	–	5
Ember és természet		
környezet	–	7
Művészetek		
ének-zene	–	14
Informatika		
könyvtár	–	–
Életvitel és gyakorlat	5	–
Testnevelés	12	–
	56%	44%

Alapfokú szakasz (5-6. évfolyam)

Az alapfokú szakasz 5-6. évfolyamán az Anyanyelv-irodalom műveltségi területen túl az Ember és társadalom, az Ember és természet, a Művészetek, az Informatika, az Életvitel és gyakorlat és a Testnevelés a kisebbség nyelvén oktató. Mindezen tárgyak esetében elegendő a szakkifejezések magyar nyelvű összefoglalója. A népmisemert az 5-6. évfolyamon önálló tantárgyként lép be.

Műveltségi terület	Kétnyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	9	9
Élő idegen nyelv	13	-
Matematika	18	-
Ember és társadalom		
történelem	-	7
Ember és természet		
környezet	-	10
Művészetek		
ének-zene	4	10
Informatika		
könyvtár	1	1
Életvitel és gyakorlat	4	3
Testnevelés	7	4
	56%	44%

Alsó középfokú szakasz (7-8. évfolyam)

Az alsó középfokú szakasz 7-8. évfolyamán az Anyanyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Ember és természet, Földünk-környezetünk, a Művészetek, az Informatika, az Életvitel és gyakorlat és a Testnevelés is a két nyelven oktatott tantárgyak keretében valósul meg. A népmisemert a műveltségi területeken belül vagy önálló tantárgyként tanítható.

Műveltségi terület	Kétnyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegen nyelv	10	-
Matematika	12	-
Ember és társadalom		
történelem	3	9
Ember és természet	9	10
Földünk-környezetünk	2	3
Művészetek	7	8
Informatika	2	3
Életvitel és gyakorlat	4	4
Testnevelés	4	4
	56%	44%

Alsó középfokú szakasz (9-10. évfolyam)

Az alsó középfokú szakasz 9-10. évfolyamán a történelem mint tantárgy tanítása során lehetőséget kell teremteni a nemzetiség anyanemzete történelmének megismerésére. A két nép múltjából vett konkrét tények alapján a történelmet mozgató erők és ezen belül a saját kisebbség történelmének megismerése.

A földrajz tantárgy követelményei között fontos szerepet kell kapnia az adott nyelv szerinti ország népével és földrajzával, mindkét nép hagyományaival és életével való megismerkedésnek.

A művészetek művelődési területe lehetőséget biztosít a kisebbségi kulturális értékek és összefüggések megismerésére, a párhuzamok felismerésére és megértésére, illetve a népismeret tantárgyként való tanítására.

Műveltségi terület	Kétnyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegen nyelv	11	–
Matematika	13	–
Ember és társadalom		
történelem	6	7
Ember és természet	8	10
Földünk–környezetünk	2	3
Művészetek	5	10
Informatika	2	3
Életvitel és gyakorlat	3	4
Testnevelés	3	4
	56%	44%

3. Tannyelvű nemzeti kisebbségi oktatás

Alapfokú szakasz (1-4. évfolyam)

A tannyelvű kisebbségi oktatás alapfokú szakaszának 1-4. évfolyamán a műveltségi területeknek az adott kisebbség nyelvén történő oktatási aránya 76 %. Az 1-4. évfolyamon szinte teljes anyanyelvűség dominál, illetve helyet kap a magyar nyelv és irodalom tanítása is. Két nyelven tanítandó az 1-4. évfolyamon a matematika. A népismeret önálló tantárgy.

Műveltségi terület	Tannyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	11	25
Élő idegen nyelv	–	–
Matematika	13	8
Ember és társadalom		
történelem	–	5
Ember és természet		
környezet	–	7
Művészetek		
ének-zene	–	14
Informatika		
könyvtár	–	–
Életvitel és gyakorlat	–	5
Testnevelés	–	12
	24%	76%

Alapfokú szakasz (5-6. évfolyam)

Az alapfokú szakasz 5-6 évfolyamán a népismert a műveltségi területeken belül valósítható meg.

A NAT műveltségi területeiből kialakítandó tantárgyak többsége kisebbségi nyelven, az ének-zene kétnyelven tanítandó.

Műveltségi terület	Tannyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	7	11
Élő idegen nyelv	13	–
Matematika	–	18
Ember és társadalom történelem	–	7
Ember és természet környezet	–	10
Művészetek éneke-zene	4	10
Informatika könyvtár	–	2
Életvitel és gyakorlat	–	7
Testnevelés	–	11
	24%	76%

Alsó középfokú szakasz (7-8. évfolyam)

Az alsó középfokú szakasz 7-8. évfolyamán, a Matematika, az Ember és természet, Földünk-környezetünk, az Informatika, az Életvitel és gyakorlat és a Testnevelés esetében elegendő a szakkifejezések magyar nyelvű összefoglalója. A népismeret a műveltségi területekbe integrálható. Az Ember és társadalom, valamint a Művészetek művelődési területei két nyelven tanítandók.

Műveltségi terület	Tannyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegen nyelv	10	–
Matematika	–	12
Ember és társadalom történelem	6	6
Ember és természet	–	19
Földünk-környezetünk	–	5
Művészetek	5	10
Informatika	–	5
Életvitel és gyakorlat	–	8
Testnevelés	–	8
	24%	76%

Alsó középfokú szakasz (9-10. évfolyam)

Az alsó középfokú szakasz 9-10. évfolyamán a népismeret a műveltségi területeken belül tanítandó, a Ember és természet, a Földünk-környezetünk, a Matematika, az Informatika, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Testnevelés esetében fontos a szakkifejezések magyar nyelvű összefoglalója.

Műveltségi terület	Tannyelvű kisebbségi oktatás	
	magyar	a kisebbség nyelve
Anyanyelv-irodalom	3	3
Élő idegennyelv	11	–
Matematika	–	13
Ember és társadalom		
történelem	5	8
Ember és természet	–	18
Földünk–környezetünk	–	5
Művészetek	5	10
Informatika	–	5
Életvitel és gyakorlat	–	7
Testnevelés	–	7
	24%	76%

A tannyelvű nemzeti kisebbségi oktatás különböző oktatási szakaszaiban biztosítani kell a NAT-ban szereplő követelményeknek megfelelően a magyar nyelv- és irodalom tantárgy tanítását.

A különböző típusú nemzetiségi nyelvet tanító iskolákban végző tanulók nyelvi tudásszintje és a mindenkor érvényes nyelvvizsga szintek közötti ekvivalenciát biztosítani kell.

A helyi kisebbségi oktatási programok

A különböző kisebbségi oktatási típusokban (nyelvoktató, kétnyelvű és tannyelvű, cigány felzárkóztató és interkulturális oktatás) nyelvterületenként, illetve oktatási típusonként kell meghatározni a nyelvi és irodalmi, valamint a népismereti követelményeket, amelyeket önálló miniszteri rendelet szabályoz.

A cigány felzárkóztató oktatás olyan oktatási intézményben folyó egyéni vagy csoportos program, mely tanórai keretben vagy tanórán kívül biztosítja a cigány tanulók számára a NAT-ban, illetve a helyi tantervben szereplő, a tanulók korcsoportjának megfelelő tantervi követelmények teljesítését. A felzárkóztató program keretében kap helyet a cigányság népismereti műveltségi anyagának oktatása is. Az interkulturális oktatás olyan oktatási intézményekben folyó csoportos program, mely tanórai keretben vagy tanórán kívül biztosítja a kisebbséghez tartozó tanulók sikeres iskolai pályafutását és társadalmi beilleszkedését. Interkulturális oktatási program keretében a többséghez és a kisebbséghez tartozó tanulók együtt sajátítják el az adott kisebbség népismeretének műveltségi anyagát.

A kisebbségi oktatás céljainak és feladatainak megvalósításához a NAT-ban szereplő anyanyelv és irodalom, valamint népismereti követelmények képezik az alapját olyan tantárgyi programnak, mely kiindul pontot képezhet a helyi tantervek elkészítéséhez. Az iskola helyi tanterve a kisebbségi oktatás célját, a kötelező tantárgyak és azok évfolyamok közötti elosztását és a teljes óratervet tartalmazza. Ehhez kapcsolódik a tantárgyak tananyaga, a fejlesztési követelmények, a kisebbségi tankönyvek és taneszközök rendszere, amely a kisebbségi önkormányzat által jóváhagyott sajátos tartalmakat tükrözi.

Budapest, 1995. április